

הלכות קריאת שמע סימן סג סד

ביאורים ומוספים

18) מבואר שקריאת הפרשיות שלא על הסדר מועילה, ובביה"ל לקמן (סי' סד ס"א ד"ה אע"פ) כתב שיש מפקקים שאולי מדרבנן לא יצא אם לא אמר את הפרשיות בסדרן.

[ביה"ל ד"ה וחזור וקורא]

דקסמפק אם הוא סדאורייתא או מדרבנן¹¹⁹.

19) ונפקא מינה בזה, כתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק ג) כשמסופק אם כיוון בפסוק ראשון, שמדאורייתא צריך לחזור ומדרבנן לא. אכן, במשנ"ב לקמן (סי' סד ס"ק ז) כתב, שאם אינו זוכר אם כוון בפסוק ראשון, צריך לחזור ולאומרו.

[משנ"ב ס"ק טז]

מתקננסים¹²⁰ וכו', אם נשקע בשנה ולא קרא, לא נפא¹²¹ וכו', ניש אוקרים דגם השנה הוא מן התוקנה¹²².

20) וגדר מתנמנמ, כתב לקמן (סי' תרצ ס"ק ט) שהיינו שקוראים לו ועונה וכשמזכירים לו דבר, הוא מזכר, אך אינו יודע לענות סברא, אלא שמימי יכול לבחן לצאת.

21) ומי ששקע בשינה ולא קרא אף את הפסוק הראשון של קריאת שמע וכן לא התפלל ומתקרב סוף זמן קריאת שמע ותפילה, האם חייבים להעירו [ומה שכתב השו"ע כאן 'שהיה ישן' כתב המקור חיים (ס"ה) שהיינו מתנמנמ]. דעת הגר"שו אויערבך (הליכות שלמה תפלה מלואים סי' יב והע"ו) שראוי להעיר אותו כדי שיקרא קריאת שמע ותפלל, שאף שאין עליו חיוב כלל ולא יענש על זה מפני ביטול עשה, כיון שאנוס הוא, מימי הסברא היא שיש לזכותו שלא יפסיד מצות קריאת שמע ותפילה [ובהערה שם הביאו את המקור חיים הנ"ל]. מאידך, בשו"ת קרן לדוד (סי' יח) ובשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' לח) כתבו, שכונת השו"ע שכתב 'היה ישן' היא אפילו ישן ממש ולא רק מתנמנמ, ועל זה כתב השו"ע שמעיקר הדין מצערים אותו ומעירים אותו כדי שיקרא על כל פנים את הפסוק הראשון של קריאת שמע.

22) וברוך שם כבוד מלכותו וכו', כתב הפמ"ג (אי"א ס"ק ה) שאף לדעה זו ששתי הפרשיות מהתורה, מימי 'ברוך שם כבוד' וכו' חיובו רק מדרבנן.

[משנ"ב ס"ק יז]

לא ירמוז¹²³. ונאפלו לדבר מצוה אסור לרמוז¹²⁴, וכלי'שפן שאסור לשאף טבאק בקריאת שמע¹²⁵.

23) וכן כשקורא קריאת שמע שעל המיטה, כתב הבן איש חי (שנה א פ' וארא אות יג) שאסור לו לרמוז. ולענין הקורא קריאת שמע שלא בזמנה עם ברכותיה, דעת הגר"ח קניבסקי (שאלת רב ח"א עמ' קעט) שגם בה אסור לרמוז או לקרוץ.

וכששותק באמצע קריאת שמע, כתב הפתחי תשובה (סי' שגם או אסור לרמוז, והוסיף שלרשי' והריטב"א שכתבו (יומא יט, ב) שהטעם שאסור לרמוז הוא כיון שמפריע בכוונה, יש לומר שאם יפסיק באותו זמן מלומר קריאת שמע, יהיה מותר לו לרמוז, ובחסד לאלפים (ס"ה) ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ו תשובה ז) כתבו שגם אז אסור ברמזיה, כיון שאין איסור הרמזיה מטעם ביטול הכוונה אלא משום שנראה כקורא עראי.

ובדיעבד, גם אם עבר ורמוז באמצע קריאת שמע, כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' קריאת שמע ה"ח) שיצא ידי חובה, וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' קצא ס"ג ד"ה בעודו) לענין מי שהתעסק באיזה דבר באמצע ברכת המזון.

24) ולרמוז כדי למנוע מחבירו עשיית מעשה איסור, כתב הכף המשך במילואים עמוד 16

[משנ"ב ס"ק יא]

ויש מחמירין עד 'על לבבך'¹¹³.

113) והטעם שלדעה זו יש לעמוד עד 'על לבבך', ביאר הא"ר (סי' ט) שדעה זו סוברת שלקורא קריאת שמע בשעה שהולך דינו המור יותר ממי שאינו מכוון, כדי שלא יראה כקורא קריאת שמע בדרך עראי.

[משנ"ב ס"ק יב]

ואם לא קנן בו, גס'כן צריך לחזור ולקרות בכנה"ג¹¹⁴.

114) ומי ששכח לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', כתב בביה"ל לעיל (סי' סא ס"ג ד"ה אחר) שאם אמר 'ואהבת' אין צריך לחזור עבור זה, אלא יאמרנו במקום שנוכר.

וכן לענין מי שלא כיוון ב'ברוך שם כבוד מלכותו וכו', כתב הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' קצט, ובשונה הלכות סי' סא ס"יא) בדעת הביה"ל הנ"ל, שאם התחיל כבר 'ואהבת' אין צריך לחזור, וכן כתב הערוך השלחן (סי'ה).

ולענין אמירת 'שלוש' באמצע קריאת שמע, כתב לקמן (סי' סו ס"ק יא) שלא יפסיק לאמירת 'שלוש' בין 'שמע ישראל' ל'ברוך שם כבוד מלכותו' כיון שגם 'ברוך שם' בכלל היחוד, וכן בשו"ע לעיל (סי' סא ס"ד) כתב שיש להפסיק מעט בין 'ברוך שם' ל'ואהבת', וביאר המשנ"ב שם (סי' קלא) ש'ברוך שם' בכלל קבלת מלכות שמים. אכן, ברמז"א (שם) כתב שיש להפסיק מעט בין 'אחד' ל'ברוך שם כבוד', כיון שעיקר קבלת עול מלכות שמים הוא בפסוק ראשון.

[משנ"ב ס"ק יג]

מקל מקום כל שבאמצע פנה לבו לדברים אחרים¹¹⁵ הרי לא קבל עליו מלכות שמים בהסקמת הלב¹¹⁶.

115) וכשפנה ליבו לדברים אחרים, כתב בביה"ל לקמן (סי' קא ס"א ד"ה המתפלל) לענין תפילה, שאף אם יכוון בהמשך, כיון שהפסיק בין התיבות במחשבות לדברים אחרים יש לעיין לענין דיעבד, אך לכתחילה יש להזהר בזה מאד, ומקור דבריו מהרשב"א שמוזכר כאן בשע"צ (סי' טו) לענין קריאת שמע.

116) ובטעם הרב שדוקא בפסוק ראשון הכוונה מעכבת, כתב לעיל (סי' ס ס"ק יא) כיון שבו יש עיקר קבלת עול מלכות שמים ואחדותו יתברך, וראה מה שכתבנו שם לענין הכוונות בפסוק זה.

[משנ"ב ס"ק יד]

וחזר וקרא¹¹⁷ וכו', ואם נזכר באמצע פרשת 'והיה אם שמע', יגמר עד 'ויאמר' ויחיל ויקרא 'שמע' עד 'והיה אם שמע' ויחזר לפרשת 'ויאמר'¹¹⁸.

117) ואם לאחר שהתחיל את הפסוק 'שמע ישראל' נזכר שלא כיוון בו, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"י סי' טו) שיכוון אפילו באמצע הפסוק היכן שנוכר, ולדעת החזו"א (דעת נוטה עמ' קצח, העמ' שז) גם אם נזכר שלא כיוון בפסוק הראשון רק לאחר שסיים לאומרו, מועיל לכיוון את כוונת הפסוק בלא לחזור עליו. והוסיף הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' קצח) שדוקא כשלא הסיח דעתו מפסוק זה, אמנם הוסיף (בספרו שיח השרה ח"ג ברכות יג, ב) שבמשנ"ב (סי' סא ס"ק כב וסי' קא ס"ק ד) מבואר שלא מועיל לכיוון לאחר מכן. וראה מה שכתבנו לקמן סי' קא שם.

ומי שהוא אנוס ויודע שלא יוכל לכיוון אפילו בפסוק הראשון, כגון שנמצא במקום מסוכן ואין דעתו מיושבת עליו לכיוון, הסתפק הפתחי תשובה (סי'ד) אם חייב לקרוא קריאת שמע.

מילואים הלכות קריאת שמע סימן ס סא

המשך מעמוד צד

ולחשיג כבוד, ביטל עשה זו ועונשו גדול. וכן האריך בזה בספרו שם עולם (ח"א פ"ב).

והוסיף בספרו חובת השמירה (פ"י אות ה) שבשאומו ישתמם את דברי אלה על לבבכם" שהוא קבלת עול מצוות, שיתבונן על עצמו שלא לעבור על לאוין תשין התלויים בדיבור ובמחשבה, כי כולם הם דברי ה' יתברך.

[משנ"ב ס"ק ג]

לקבל עליו על מלכות שמים, להיות נהרג על קדוש השם המיוחד, דנהו: "ככל נפשך".

2) כוונה זו להיות נהרג על קדוש השם, כתב החי אדם (כלל בא ס"א) בשם החתם שייכון אותה מיד אחרי המילה 'אחד'. ועוד כתב שם שיהיה בדתו כאילו הוא נשרף עכשיו על קדושת שמו ויחשב לו כאילו עשה בפועל ממש. ומלבד זאת כתב החי אדם (שם ס"ג) שבמילים 'ובכל נפשך' יכוון לקיים מצות עשה של אהבת ה' אפילו נוטל את נפשך.

(פס"ו אות כח) שיראה להכניס אהבת ה' יתברך בלבו שלא יהיה כדובר שקר ח"ו, ובספרו שמירת הלשון (ח"ב חתימת הספר פ"ב) כתב גם כן שבשאומו יאהבת' יראה להכניס בלבו אהבת ה' ויתבונן בגדלות הבורא ויוממותו. והוסיף שאם קשה לו לכוון כל זה בעת קריאת שמע, יראה להתבונן בזה על כל פנים פעם אחת ביום, וטוב שיתבונן בזה אחרי צאתו מבית הכנסת לפני שיכנס לביתו לאכול, כמו הרבה מצוות שאין לאכול לפני קיומן.

וכיצד יגיע האדם לאהבת המקום ברוך הוא, כתב בביה"ל לעיל (ס"א א ס"א ד"ה הוא כלל) שיגיע לכך על ידי התורה, שכן נאמר בספרו (דברים פ"סקא ג) 'ואהבתי' - אינו יודע כיצד לאהוב את המקום, תלמוד לומר 'יהיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך', שמתוך כך שילמד יכיר את גדלותו של הקב"ה שאין לו ערך ולא קץ, תתיישב האהבה בלבו בהכרח, יעריך בלבו כי כל מה שיש בעולם מעושר ובנים וכבוד, הכל הוא כאין נגד אהבתו יתברך, ויתנגע תמיד בבקשת חכמת התורה למען ישיג ידיעה בהשם, והקובע את מחשבתו בענינים הגשמיים ובהבלי העולם שלא לשם שמים, רק להתענג

הלכות קריאת שמע סימן סב סג

המשך מעמוד צד

[משנ"ב ס"ק ט]

מצנה מן המבקר לעמוד בפני פסוק ראשון.

10) אמנם, בביה"ל לקמן (ס"י עב ס"ד ד"ה וכל) כתב שאת הפסוק הראשון לדברי הכל 'אסור' לקרוא כשהוא מוארך.

[משנ"ב ס"ק י]

עין פשערי תשובה ובקרי מקדים 11) וכו', ונכון להקמיר.

11) לענין המנהיג את הקרון איך יקרא קריאת שמע, שהשערי תשובה (ס"ק ב) כתב שאף המנהיג את הקרון אין צריך לעמוד, והפמ"ג (משנ"ב ס"ק ב) כתב שיעמוד בפסוק הראשון.

12) ולענין תפילת הדרך בשורכב על בהמה, כתב לקמן (ס"י קי ס"ק כג) שיעמוד עמה, כיון שאם ימשיך לרכב נחשב כמהלך. והוסיף, שהוא הדין אם יושב בעגלה, אינו צריך לדרת ממנה, אלא שאם אפשר לו יעצור את נסיעתה ויאמר תפילת הדרך.

שמאי, ובלילה אף בבית שמואי לא עושה, שהרי להב"ה אסור לעמוד בלילה.

8) ואף אם נעמד כדי לעשות בבית שמואי ולא כדי לעורר את הכוונה, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ב) בתחילה שיתכן שצריך לחזור ולקרוא, ולמעשה סיים בצורך עיון.

[משנ"ב ס"ק ח]

פדאקרינן פסק פניה, מאן דעבר אדנקנן שרי למקריה עכ"ל.

9) ואף שעל העובר על דברי חכמים כתוב בגמרא (ברכות ג, ב) שחייב מיתה [והובא לקמן ס"י תסח ס"ק כג], ביאר הפמ"ג (א"א ס"ק ב ד"ה ד"ע) שהגמרא מדרבת ברוצה לעשות בדברי בית שמואי, והש"ע באן מדבר באדם שמחמיר לעמוד כיון שרוצה לעורר כוונתו, ובכל אופן נקרא עברין כיון שעבר על דברי חכמים.

הלכות קריאת שמע סימן סג סד

המשך מעמוד 194

ס"י רמד ס"ק א) והמקור חיים (ס"י סו סוף ס"א) שצריך לקום, וכן כתב בשו"ת שלמת חיים (ס"י נה), והחזו"א (דעת נוטה עמ' ר"א הע' 49) הורה שאפילו בפסוק הראשון יש לקום, מאידך, האדר"ת (עודה, אהל ברוך עמ' עט) הורה שבפרשה הראשונה אין לקום, אבל בפרשה השניה נראה שצריך לקום, ולמעשה סיים בצ"ע, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו ס"י קמו) כתב שבאמצע הפרק פטור מלקום, אבל בין הפרקים נראה שחייב.

25) ולקנח את אפו, כתבו הבן איש חי (שם) והכף החיים (ס"ק כז) שאם הוא קינה בעלמא, אסור כמו שאסור לשאוף טבק, אכן אם יש בזה משום כבוד הבריות, מותר ואפילו בפרשה הראשונה, ובעת הקינה יפסיק את הקריאה. וכן לנפח במניפה בימי הקיץ כדי להקל מהחום, כתבו הבן איש חי (שם) והכף החיים (ס"ק כז) שאסור באמצע קריאת שמע.

החיים (ס"י סו ס"ק ז) בשם הריטב"א (יומא יט, ב) שאם אין אפשרות אחרת, מותר לו לרמוח ואפילו להפסיק בדיבור, שהרי לא גרע משאילת שלום שמתרת מפני היראה, וכבוד שמים עדיף, וכן כתב המקור חיים (ס"י).

והאוסף צדקה בעודו קורא קריאת שמע, כתב הבן איש חי (שנה א פ' וארא אות יג) שאף שזה לדבר מצוה, מ"מ אסור לעשות כן.

ולענין נתינת צדקה באמצע קריאת שמע, כתב הגרי"ח קניבסקי (דרך אמונה מתנות ענים פ"י ציה"ל ס"ק צו) שבאמצע התפילה יתכן שפטור, משום שהעוסק במצוה פטור מהמצוה, אלא שהוסיף (אשי ישראל פ"כ הע' פג) שאם רוצה בכך מותר לתת צדקה אף בפרשה הראשונה של קריאת שמע.

ולקום בפני תלמיד חכם באמצע קריאת שמע, כתבו הרכי יוסף (יריד

מילואים הלכות קריאת שמע סימן סג סד המשך מעמוד קודם

[משנ"ב ס"ק יח]

כתר לךמו בפרשה שנייה²⁶.

26) ואף שמונת לרמז בה, ביאר הגר"ש אלשיך (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב ברכות כג, ב) שבאותו זמן שמרמז יש לו להפסיק את הקריאה.

ולרמז לצורך מצוה בין הפרקים שבקריאת שמע, כתב הלבושי שרר (על המגיא ס"ק ט) שלדבריו הכל מותר.

ולרמז לקטן כדי שיתפלל, כתב הבן איש חי (שנה א פ' וראה אות יג) שנחשב דבר מצוה אף שהקטן עדיין אינו חייב בתפילה.

[ביה"ל ד"ה לא ירמז]

עין לקמן בסימן קד בשער השוקה קצ"ה קטן א'²⁷.

27) שם כתב שיש היתר לרמז באופן שהרבר מטרירו מלכוון, ואפילו בתפילת שמונה עשרה.

ולכן גם כשילד קטן מטרירו בשעת הקריאה ובגללו אינו יכול לכוון

כראוי, כתב השערי תשובה (שם) שמותר לרמז לו, כיון שהוא לצורך התפילה עצמה.

[משנ"ב ס"ק יט]

ועין לקמן בסימן קצ"ה קטן א, וצריך עיון גדול²⁸.

28) וביאור כוונתו, ששם כתב ה"י (הובא במשני"ב שם ס"ק ה) שבעשיית מצוה או כשעוסק בתפילה או מברך איזה ברכה, אסור לעסוק בדבר אחר, ואיך מותר כאן לעשות מלאכה, וראה עוד מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק כ]

לגבי קריאת שמע קת"ר²⁹.

29) ובטעם הדבר שבקריאת שמע מותר, ביאר הפרי חדש (ס"ק ט) שבקריאת שמע הכוונה מעבדת רק בפסק הראשון, ובו הרי יכול לכוון אפילו שנהשא נושא על כתפיו.

ולאחת בחפץ שליכו עליו שלא יפול בשעת קריאת שמע, כתב לקמן (סי' צו ס"ק א) בשם הפמ"ג שאסור כפי שאסר השו"ע בתפילה, וראה מה שכתבנו שם.

הלכות קריאת שמע סימן סה המשך מעמוד צט

לשבח, כתבו השו"ע הרב (סי' קט ס"ב) הקצות השלחן (שם) והערוך השלחן (סי' י"ז) שצריך לברוע עמהם כשאומרים 'ואנחנו כורעים', שלא יהיה נראה ככופר במי שהציבור כורעים ומשתחיים לו. אכן, הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פליב הע' נד) כתב שאין צריך לברוע עמהם ב'עלינו לשבח', כיון שאין כורעים כולם יחד באותו הזמן.

18) ואמירת 'שמע ישראל' בקדושה של מוסף, דעת הגר"ש אלשיך (תפילה בהלכותה פי"ג הע' קט) שגם היא בכלל פסוק ראשון של קריאת שמע שצריך לענות עם הציבור, וכן משמע בערוך השלחן (סי' סו ס"ח), וכן באמירת 'שמע ישראל' שבהוצאת הספר תורה, דעת הגר"ש אלשיך (קיצור הלכות קריאת התורה שעל ידי כולל אברכים רחובות סמ"א) שיש לאומרו עם הציבור, וראה להלן הע' 21 מה שכתב הגר"ש אויערבך לענין אנירתו באמצע פסוקי דומרה.

מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה מט) שמי שאינו מתפלל מוסף עם הציבור, אין נהגים שיאמר עמהם 'שמע ישראל' בקדושה של מוסף, וכן לא ב'שמע ישראל' שאומרים בשעת הוצאת ספר תורה ולא ב'שמע ישראל' שאומרים ביום כיפור קטן.

וכשהציבור קורא קריאת שמע לאחר זמנה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ה תשובה ח) שאין צריך לקרוא עמהם, כיון שאין קוראים אותה משום מצוה קריאת שמע אלא רק כדי להתפלל מתוך דברי תורה, ואינו נחשב שאינו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים עם הציבור.

19) אמנם לענין חיוב אמירת קדושה עם הציבור (המבואר ברמ"א לקמן סי' קכ"ב ס"ב), כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' פט) שהוא מעיקר הדין ולא רק מנהג דרך ארץ, ובטעם החילוק שבין קריאת שמע לקדושה, כתב בשו"ת אגרות משה (שם), שקריאת שמע חיובה קבוע לאומרה פעמיים ביום ולא יותר, ולכן החיוב לאומרה עם הציבור אינו אלא משום דרך ארץ שלא יראה כאילו נמנע מלקבל עליו עול מלכות שמים, מה שאין כן אמירת קדושה שכל עיקר דינה הוא לקדש שם שמים עם הציבור, ועל כן חובה לאומרה מעיקר הדין אפילו מאה פעמים ביום.

ולענין אמירת י"ג מידות עם הציבור, כתב בשו"ת אגרות משה (שם)

שכיון שלא שייך הטעם המובא כאן לענין קריאת שמע, כי זו תפילה שהקב"ה ירחם עלינו במידת הרחמים שלו, ואינו סיפור שבחיו כמו קדושה, מסתבר שאין הדבר נוהג אלא במתפללים עצמם, ומי שאינו מתפלל עמהם אינו צריך לומר עמהם, וכתב שהעולם נהגו לאומרו, ובטעם הדבר כתב, שככל שהציבור גדול יותר, כך מתעוררים רחמי שמים על המתפללים.

וכן ב'מודים דרבנן', כתב במשני"ב לקמן (סי' קט ס"ק ה) שצריך לברוע עם הציבור, שלא יראה ככופר אם לא ישתחוה עמהם.

[משנ"ב ס"ק יז]

בפסוקי דומרה נראה דאין להקמיר יותר מפסוק ראשון³⁰.

20) ולומר עם הציבור 'ברוך שם כבוד מלכותו' וכי' כשהוא באמצע אמירת פסוקי דומרה, כתבו הנמטה אפרים (סי' תרי"ט סי"ג) ובשו"ת שבט הלי (ח"י סי' יז אות ו) ובשו"ת הלכות (סי' י) שיש לאומרו עמהם.

[משנ"ב ס"ק י"א]

ובפסוקי דומרה יש להפסיק³¹ כדי לקבל על מלכות שמים עם הציבור³² וכי', כנגזן כמו שהציבור אומרים קריאת שמע³³.

21) אמנם לענין עניית אמן כשעומד בברכת 'ברוך שמו', כתב לעיל (סי' נ"א ס"ק ב) שאם נמצא בסוף הברכה ואמר ברוך אתה ה' לפני שסיים מלך מהולל בתשבחות, אסור לענות אמן במקום כזה, כי מקלקל בכך את הברכה.

ולענין עניית 'אמן' היא שמויה רבה' וקדושה בסוף 'ישתבח' אחרי שאמר מלך גדול ומהולל בתשבחות' ולא גמור 'חיי העולמים', הסתפק לעיל (סי' נ"ד ס"ק ג) אם מותר לענות דברים אלו שם, שהרי הכל מאמר אחד, ובכל ברכה קצרה אסור להפסיק אפילו ליאמן יהא שמויה רבה' וקדושה, וכתב שיש לחלק ויעי'.

22) וכשהציבור אומר 'שמע ישראל' הנאמר קודם אמירת קרבנות, כתב הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פי' ס"י) שבאמצע פסוקי דומרה לא צריך לאומרו יחד עם הציבור, כיון שאין בכך ענין של קבלת עול מלכות שמים של הציבור, וראה מה שכתבנו לעיל הע' 17 מהגר"ש אלשיך.

